

Таблиця 7. (Витяг). Дисертації кандидатів філософських наук А.Бойка і Н.Фіалко

<p>Бойко А. Феномен маси як атрибут суспільства і культури (29.06. 2016)</p>	<p>Фіалко Н. Гуманізація вищої освіти: змістовно-функціональні аспекти. (29.12.2015)</p>
<p>67-69 Світ повсякденності - світ, де перманентно живе, діє і творить людина. Особливість ситуації полягає в тому, що в плині політичних, соціальних і духовних подій і явищ люди не помічають повсякденності. Філософія століттями ігнорувала повсякденність, віддаючи перевагу проблемним аспектам буття. Однак ця проблемність функціонує лише в межах повсякденності. Саме повсякденність є тим, що М. Гайдеггер називав «дім буття» реальності.</p> <p>Історики, етнографи і соціологи, досліджуючи повсякденне життя людини, приділяли увагу насамперед процесам формування культури повсякденності побуту і творчості людей, світоглядним і цільовим пріоритетам і пріоритетам людини. У XX столітті аналіз предметного світу повсякденності здійснювався у працях Ф. Броделя, А. Гуревича, М. Мід та інших, у яких досліджувалася структура повсякденності, побут, звичаї, все, що стосувалося різних етапів і періодів історії людства. Дослідники повсякденного світу людини прагнуть охопити повсякденне життя в повному обсязі і всебічності, вникнути в усі деталі повсякденності й латентні детермінанти.</p> <p>Повсякденний світ - це світ звичок, стереотипів мислення, життєвих аксіом. Маргарет Мід зауважує, що у світі повсякденності важливо усвідомити приховані спонуки, які не зрозумілі людині іншої культури.</p> <p>Повсякденний світ - це дійсність рафінованого прагматизму. Його життєвий простір вибудовується навколо людини. Повсякденна картина світу охоплює і космічний простір, але той є значущим для повсякденного життя людини настільки, наскільки корисний: приміром, Сонце - очевидна основа життєдіяльності людства, а від положення зірок залежать розливи Нілу, тому виникає астрономія й астрологія, призначені для земної практичної мети.</p> <p>У повсякденному житті, людина в різних ситуаціях і за різних обставин шукає і знаходить усталені норми й способи поведінки, які забезпечують найкоротший і найбільш ефективний шлях до мети.</p> <p>М. Вебер аргументовано наполягав, що між харизмою та традицією розташована «вихолощена повсякденність» - рутина, раціональна спрощеність, редукціонізм, примітивізація. В абсолютній більшості випадків згадка про повсякденність викликає негативне сприйняття. Втім, цей феномен характеризується також позитивними аспектами. По-перше, механізм дії повсякденності передбачає засвоєння і відтворення того, що ввійшло в життєдіяльнису «плоть і кров» людини: запам`ятовування виразів мови, розучування гам і акордів, поводження з приладами, орієнтація в міських кварталах або на відкритій місцевості тощо. Тут знання та навички набувають тієї гармонійної вкоріненості й бездоганної надійності, якої не можна гарантувати в разі застосування штучних методів.</p>	<p>105-107 Світ повсякденності - світ, де перманентно живе, діє і творить людина. Особливість ситуації полягає в тому, що в плині політичних, соціальних і духовних подій і явищ люди не помічають повсякденності. Філософія століттями ігнорувала повсякденність, віддаючи перевагу проблемним аспектам буття. Однак ця проблемність функціонує лише в межах повсякденності. Саме повсякденність є тим, що М. Гайдеггер називав «дім буття» реальності. Історики, етнографи і соціологи, досліджуючи повсякденне життя людини, приділяли увагу насамперед процесам формування культури повсякденності побуту і творчості людей, світоглядним і цільовим пріоритетам і пріоритетам людини. У XX столітті аналіз предметного світу повсякденності здійснювався у працях Ф. Броделя, А. Гуревича, М. Мід та інших, у яких досліджувалася структура повсякденності, побут, звичаї, все, що стосувалося різних етапів і періодів історії людства. Дослідники повсякденного світу людини прагнуть охопити повсякденне життя в повному обсязі і всебічності, вникнути в усі деталі повсякденності й латентні детермінанти.</p> <p>Повсякденний світ - це світ звичок, стереотипів мислення, життєвих аксіом. М. Мід зауважує, що у світі повсякденності важливо усвідомити приховані спонуки, які не зрозумілі людині іншої культури.</p> <p>Повсякденний світ прагматизму. Його життєвий простір вибудовується навколо людини. Повсякденна картина світу охоплює і космічний простір, але той є значущим для повсякденного життя людини настільки, наскільки корисний: приміром, Сонце - очевидна основа життєдіяльності людства, а від положення зірок залежать розливи Нілу, тому виникає астрономія й астрологія, призначені для земної практичної мети.</p> <p>...</p> <p>Живучи повсякденним життям, людина в різних ситуаціях і за різних обставин шукає і знаходить усталені норми, і способи поведінки, ті методи, які забезпечують найкоротший і найбільш ефективний шлях до мети.</p> <p>...</p> <p>М. Вебер аргументовано наполягав, що між харизмою та традицією розташована «вихолощена повсякденність» - рутина, раціональна спрощеність, редукціонізм, примітивізація. В абсолютній більшості випадків згадка про повсякденність викликає негативне сприйняття. Втім, цей феномен характеризується також позитивними аспектами. По-перше, механізм дії повсякденності передбачає засвоєння і відтворення того, що ввійшло в життєдіяльнису «плоть і кров» людини: запам`ятовування виразів</p>

<p>По-друге, принцип дії повсякденності не означає суто формальне застосування правил чи механічне дресирування, а є різновидом досвіду. По-третє, постперсональне знеособлення як результат принципу дії повсякденності, не означає занурення в те, що не має ні імені, ні якостей, а означає, що своє і чуже шукають і знаходять спільний знаменник смислової, цільової та функціональної єдності. По-четверте, лише завдяки повсякденності наука, мистецтво, релігія та інші сфери суспільного буття і свідомості набувають форм, здатних до тривалого існування, збереження і трансляції традицій.</p>	<p>мови, розучування гам і акордів, поведження з приладами, орієнтація в міських кварталах або на відкритій місцевості тощо. Тут знання та навички набувають тієї гармонійної вкоріненості й бездоганної надійності, якої не можна гарантувати в разі застосування штучних методів. По-друге, принцип дії повсякденності не означає суто формальне застосування правил чи механічне дресирування, а є різновидом досвіду. По-третє, постперсональне знеособлення як результат принципу дії повсякденності, не означає занурення в те, що не має ні імені, ні якостей, а означає, що своє і чуже шукають і знаходять спільний знаменник смислової, цільової та функціональної єдності. По-четверте, лише завдяки повсякденності наука, мистецтво, релігія та інші сфери суспільного буття і свідомості набувають форм, здатних до тривалого існування, збереження і трансляції традицій.</p>
<p>121-122 Термін «постіндустріальне суспільство» в його сучасному значенні був вперше запропонований Д. Беллом у книзі «Прийдешнє постіндустріальне суспільство», в якій автор виокремив основні риси нової соціальної формації: збільшення ролі теоретичного знання і його централізація; створення нової інтелектуальної технології для розв'язання економічних, інженерних та соціальних проблем; формування класу виробників знання й інформації; перегляд пріоритетів: від виробництва товарів до виробництва послуг; зміна владних відносин на користь меритократичної (від лат. meritos - заслужений) тенденції; підвищення економічної цінності інформації.</p> <p>Практично одночасно з теорією Д. Белла у США та Європі з'явились декілька подібних концепцій: «Нове індустріальне суспільство» Дж. Гелбрейта, «Надіндустріальна цивілізація третьої хвилі» О. Тоффлера, «Технотронне суспільство» З. Бжезінського, «Зрілого індустріального суспільства» Р. Арона, «Посткапіталістичного суспільства» Р. Дарендорфа, «Просунутого індустріального суспільства» Г. Маркузе, «Інформаційного суспільства» Я. Масуди та низки інших. Практично всі футуристичні теорії цього напрямку погоджувалися з Беллом щодо визначення характерних ознак «суспільства майбутнього»: серед них найчастіше йшлося про високу автоматизацію виробництва, зростання значення непродуктивної праці (сфера обслуговування), збільшення ролі науки як у суспільстві, так і в процесі виробництва, підвищення значення інформації і знання тощо.</p>	<p>127-128 Термін «постіндустріальне суспільство» в його сучасному значенні був вперше запропонований Д. Беллом у книзі «Прийдешнє постіндустріальне суспільство», в якій автор виокремив основні риси нової соціальної формації: збільшення ролі теоретичного знання і його централізація; створення нової інтелектуальної технології для розв'язання економічних, інженерних та соціальних проблем; формування класу виробників знання й інформації; перегляд пріоритетів: від виробництва товарів до виробництва послуг; зміна владних відносин на користь меритократичної (від лат. meritos - заслужений) тенденції; підвищення економічної цінності інформації.</p> <p>Практично одночасно з теорією Белла у США та Європі з'явились декілька подібних концепцій: «Нове індустріальне суспільство» Дж. Гелбрейта, «Надіндустріальна цивілізація третьої хвилі» О. Тоффлера, «Технотронне суспільство» З.Бжезінського, «Зрілого індустріального суспільства» Р. Арона, «Посткапіталістичного суспільства» Р. Дарендорфа, «Просунутого індустріального суспільства» Г. Маркузе, «Інформаційного суспільства» Я. Масуди та низки інших. Практично всі футуристичні теорії цього напрямку погоджувалися з Д. Беллом щодо визначення характерних ознак «суспільства майбутнього»: серед них найчастіше йшлося про високу автоматизацію виробництва, зростання значення непродуктивної праці (сфера обслуговування), збільшення ролі науки як у суспільстві, так і в процесі виробництва, підвищення значення інформації і знання тощо.</p>
<p>С.122-123 Перші роки нового тисячоліття внесли істотні корективи у сприйняття постсучасного суспільства значною мірою завдяки тому, що скинули маску гуманістичної політкоректності з реальних процесів, котрі визначають соціальну динаміку нового тисячоліття. Дослідження соціальних процесів суспільствах, що вступили в епоху «постсучасності», зроблені як в рамках соціології (Е. Гідденс, З. Бауман), так і у філософії постмодернізму (Ж. Бодрійяр, Ж. Дельоз, Ж. Ліотар), виявили низку</p>	<p>с. 131-132 Перші роки нового тисячоліття внесли істотні корективи у сприйняття постсучасного суспільства значною мірою завдяки тому, що скинули маску гуманістичної політкоректності з реальних процесів, котрі визначають соціальну динаміку нового тисячоліття. Дослідження соціальних процесів суспільствах, що вступили в епоху «постсучасності», зроблені як в рамках соціології (Е. Гідденс, З. Бауман), так і у філософії постмодернізму (Ж. Бодрійяр, Ж. Дельоз, Ж. Ліотар), виявили низку невідповідностей реалій</p>

невідповідностей реалій постсучасного суспільства тим прогнозам, які були зроблені наприкінці ХХ століття.

Розглядаючи нове суспільство з позицій інституційного критерію, сучасні спостерігачі найчастіше визначають його як суспільство «глобальне».

Згідно з У. Беком, дане поняття означає, що ми вже живемо у взаємоповязаному мегасуспільстві в тому сенсі, що уявлення про замкнені простори перетворилося на фікцію. Жодна країна чи навіть група країн не може відгородитися в своєму функціонуванні від інших. Різні форми економічної, культурної, політичної взаємодії конвергують один з одним, тому самоочевидні цінності західної моделі розвитку доводиться доводити і виправдовувати наново. Глобалізація передбачає процеси, в яких національні держави та їхній суверенітет влітаються в павутину транснаціональних акторів і підкоряються їх владним можливостям, пріоритетам та ідентичності.

На думку Е. Гідденса, глобалізацію слід розглядати насамперед як процес інтенсифікації соціальних відносин, які пов'язують віддалені частини світу таким чином, що локальні феномени формуються під впливом подій, котрі відбуваються на великій від них відстані, тоді як глобальні значною мірою визначаються локальними змінами. Найбільш наочно процеси світової інтеграції помітні в економічній сфері, що дає підстави стверджувати про економічну природу глобалізації, вбачаючи її передовсім у побудові світової економічної системи, яка об'єднує національні економіки в процесі світового розподілу праці, включає їх у систему міжнародного обміну. При цьому постіндустріальне суспільство виростає з індустріального, є його продовженням водночас запереченням. Подібно до того, як на стародавні фрески в подальші епохи наносяться нові зображення, пізніші суспільні явища накладаються на попередні шари, стираючи деякі риси і формуючи образ суспільства як конкретно-історичної цілісності.

В основі глобальної економіки лежить не тільки транснаціональні корпорації, світова торгівля та розподіл праці між регіонами планети - подібна ситуація мала місце вже в індустріальному суспільстві. У економічній сфері відбуваються процеси настільки тісної інтеграції, що вся світова економіка стає єдиною системою, тим об'єктом, котрий відповідає всім трьом критеріям постсучасності - хаотичності, системності, надмірності. Глобальна економіка проникає в усі сфери соціального життя і навіть у приватне життя кожного індивіда.

постсучасного суспільства тим прогнозам, які були зроблені наприкінці ХХ століття.

Розглядаючи нове суспільство з позицій інституційного критерію, сучасні спостерігачі найчастіше визначають його як суспільство «глобальне».

Згідно з Ульріхом Беком, дане поняття означає, що ми вже живемо у взаємоповязаному мегасуспільстві в тому сенсі, що уявлення про замкнені простори перетворилося на фікцію. Жодна країна чи навіть група країн не може відгородитися в своєму функціонуванні від інших. Різні форми економічної, культурної, політичної взаємодії конвергують один з одним, тому самоочевидні цінності західної моделі розвитку доводиться доводити і виправдовувати наново. Глобалізація передбачає процеси, в яких національні держави та їхній суверенітет влітаються в павутину транснаціональних акторів і підкоряються їх владним можливостям, пріоритетам та ідентичності.

На думку Е. Гідденса, глобалізацію слід розглядати насамперед як процес інтенсифікації соціальних відносин, які пов'язують віддалені частини світу таким чином, що локальні феномени формуються під впливом подій, котрі відбуваються на великій від них відстані, тоді як глобальні значною мірою визначаються локальними змінами. Найбільш наочно процеси світової інтеграції помітні в економічній сфері, що дає підстави стверджувати про економічну природу глобалізації, вбачаючи її передовсім у побудові світової економічної системи, яка об'єднує національні економіки в процесі світового розподілу праці, включає їх у систему міжнародного обміну. При цьому постіндустріальне суспільство виростає з індустріального, є його

продовженням водночас запереченням. Подібно до того, як на стародавні фрески в подальші епохи наносяться нові зображення, пізніші суспільні явища накладаються на попередні шари, стираючи деякі риси і формуючи образ суспільства як конкретно-історичної цілісності.

У основі глобальної економіки - не лише транснаціональні корпорації, світова торгівля та розподіл праці між регіонами планети, адже подібна ситуація мала місце вже в індустріальному суспільстві. У економічній сфері відбуваються процеси настільки тісної інтеграції, що вся світова економіка стає єдиною системою, тим об'єктом, котрий відповідає всім трьом критеріям постсучасності - хаотичності, системності, надмірності. Глобальна економіка проникає в усі сфери соціального життя і навіть у приватне життя кожного індивіда.

124-126 Масове індустріальне виробництво, яке засноване на екстенсивній переробці природних ресурсів і складало економічний стрижень попереднього соціального типу, в постіндустріальному суспільстві не зникло: навпаки - обсяги такого виробництва щорічно збільшуються, зростає і споживання природних ресурсів. Проте, в рамках міжнародного розподілу праці, що є одним з

132-134 Масове індустріальне виробництво, яке засноване на екстенсивній переробці природних ресурсів і складало економічний стрижень попереднього соціального типу, в постіндустріальному суспільстві не зникло: навпаки - обсяги такого виробництва щорічно збільшуються, зростає і споживання природних ресурсів. Проте, в рамках міжнародного розподілу

основоположних принципів глобальної економіки, таке виробництво винесене за межі розвинених країн і зосереджене в регіонах, що володіють дешевими трудовими ресурсами. В межах глобальної економіки такий вихід виявився більш економічно обґрунтованим, ніж - упровадження роботизації виробництва, яке передбачали футурологи класичної постмодерної теорії 60- 80-х років минулого століття.

У результаті виробництво перестало бути проблемою сучасної економіки і не буде нею принаймні до вичерпання основних природних ресурсів планети, тобто щонайменше ще 40-50 років. Високі технології Заходу і дешева робоча сила країн третього світу дозволяють виробляти товари в кількостях, небачених в умовах класичного індустріального суспільства. Таким чином, постмодерне суспільство стає суспільством перевиробництва як життєдіяльнісного імператива. Головним завданням стає знаходження відповіді на питання, як реалізувати вироблений товар, як заохотити людей споживати товари у все зростаючій кількості.

Перед соціальною системою постає проблема виробництва споживачів, розв'язання якої стимулює розвиток невиробничої сфери, сфери послуг (у постіндустріальних суспільствах у даній сфері зайнято понад 55% працездатного населення). Не дивлячись на те, що значна частина такого

населення нічого не виробляє, вона беруть участь у процесі споживання. Ж. Бодрійяр взагалі пропонував відмовитися від розгляду заробітної плати в постмодерній економіці як еквівалента затраченої праці: зарплата більше нічому не еквівалентна і не пропорційна, вона є таїнством на кшталт хрещення або соборування, роблячи нас повноцінним учасником процесів споживання.

Другим рішенням цієї проблеми є створення системи кредиту, що дозволяє індивідам перейти від системи відкладеного споживання (накопичення) до системи відкладеної розплати. Третім механізмом виробництва споживачів є збільшення числа власників, які одержують прибуток від вкладення капіталу. Значна частина мешканців постіндустріальних країн (передовсім середній клас) в тій чи іншій формі (через банківські внески, придбання акцій, облігацій тощо) є власниками крупних комерційних структур, отримуючи від їхньої діяльності прибуток як дивіденди.

Таким чином, більшість громадян виявляються залучено в глобальну економіку не тільки як працівники, що продають свою працю, а й господарі виробництва, що робить їх статус-кво амбівалентним, а інкорпорованість в економічну систему - набагато глибшою. Внаслідок цього сучасна економічна система вже не може описуватися в термінах класичного капіталізму, оскільки власниками більшості сучасних корпорацій, чії акції торгуються на фондових ринках, а активи утворюють кістяк сучасної глобальної економіки, є десятки мільйонів представників середнього класу. Всі три механізми окрім виконання свого безпосереднього економічного завдання,

праці, що є одним з основоположних принципів глобальної економіки, таке виробництво винесене за межі розвинених країн і зосереджене в регіонах, що володіють дешевими трудовими ресурсами. В рамках глобальної економіки такий вихід виявився більш економічно обґрунтованим, ніж - впровадження роботизації виробництва, яке передбачали футурологи класичної постмодерної теорії 60- 80-х років минулого століття.

В результаті виробництво перестало бути проблемою сучасної економіки і не буде нею принаймні до вичерпання основних природних ресурсів планети, тобто щонайменше ще 40-50 років. Високі технології Заходу і дешева робоча сила країн третього світу дозволяють виробляти товари в кількостях, небачених в умовах класичного індустріального суспільства. Таким чином, постмодерне суспільство стає суспільством тотального перевиробництва. Головним завданням стає знаходження відповіді на питання, куди подіти вироблений товар, як заохотити людей споживати товари у все зростаючій кількості.

Перед соціальною системою постає проблема виробництва споживачів, розв'язання якої стимулює розвиток невиробничої сфери, сфери послуг (у постіндустріальних суспільствах у даній сфері зайнято понад 55% працездатного населення). Незважаючи на те, що значна частина

такого населення нічого не виробляє, вона

беруть участь у процесі споживання. Жан Бодрійяр взагалі пропонував відмовитися від розгляду заробітної плати в постмодерній економіці як еквівалента затраченої праці:

зарплата більше нічому не еквівалентна і не пропорційна, вона є таїнством на кшталт хрещення або соборування, роблячи нас повноцінним учасником процесів споживання. Другим рішенням цієї проблеми є створення системи кредиту, що дозволяє індивідам перейти від системи відкладеного споживання (накопичення) до системи відкладеної розплати. Третім механізмом виробництва споживачів є збільшення числа власників, які одержують прибуток від вкладення капіталу. Значна частина мешканців постіндустріальних країн (передовсім середній клас) в тій чи іншій формі (через банківські внески, придбання акцій, облігацій тощо) є власниками крупних комерційних структур, отримуючи від їхньої діяльності прибуток як дивіденди.

Таким чином, більшість громадян виявляються залучено в глобальну економіку не тільки як працівники, що продають свою працю, але і як господарі виробництва, що робить їх положення амбівалентним, а залученість в економічну систему - набагато глибшою. Внаслідок цього сучасна економічна система вже не може описуватися в термінах класичного капіталізму, оскільки власниками більшості сучасних корпорацій, чії акції торгуються на фондових ринках, а активи утворюють кістяк сучасної глобальної економіки, є десятки мільйонів представників середнього класу. Всі три механізми окрім виконання свого

<p>розв'язують ще одну проблему - вписують кожного індивіда в межі інституту глобальної економіки. Однак саме по собі створення широкого прошарку платоспроможних споживачів ще не гарантує збуту вироблених товарів. Тому все більшого значення набуває специфічна галузь економіки, що займається виробництвом і розподілом нових потреб індивідів. Про значення даної галузі в сучасній економіці говорить той факт, що витрати на рекламу і PR у найбільших корпораціях, котрі виробляють товари масового споживання, перевищують 30% від річного бюджету і впритул наближаються до витрат на виробництво. Цілком імовірно, що вже в найближчому майбутньому саме вони стануть основною витратною статтею.</p>	<p>безпосереднього економічного завдання, розв'язують ще одну проблему - вписують кожного індивіда в межі інституту глобальної економіки. Однак саме по собі створення широкого прошарку платоспроможних споживачів ще не гарантує збуту вироблених товарів. Тому все більшого значення набуває специфічна галузь економіки, що займається виробництвом і розподілом нових потреб індивідів. Про значення даної галузі в сучасній економіці говорить той факт, що витрати на рекламу і PR у найбільших корпораціях, котрі виробляють товари масового споживання, перевищують 30% від річного бюджету і впритул наближаються до витрат на виробництво. Цілком імовірно, що вже в найближчому майбутньому саме вони стануть основною витратною статтею.</p>
<p>C126-127 У постмодерному суспільстві на перший план виходить започаткований в індустріальну епоху феномен символічного виробництва, тобто виробництва знання - специфічна галузь економіки, орієнтована на виробництво, розподіл і управління схемами діяльності і типізаціями досвіду індивідів. Другою фундаментальною відмінністю постсучасної економіки, яка відрізняє її від індустріальної системи, є її принципова складність, що виявляється на всіх значущих рівнях, завдяки якій про неї можна говорити як про один з «некласичних об'єктів», невіддільних раціональному змалюванню з причин надзвичайно великого числа чинників, що визначають її стан у кожен момент часу. Причиною складності є не лише значна кількість агентів, що беруть участь в економічному процесі і впливають на нього, а й надзвичайно висока швидкість економічного процесу, яка не залишає часу для його раціонального аналізу.</p>	<p>с.134-135 У постмодерному суспільстві на перший план виходить започаткований в індустріальну епоху феномен символічного виробництва, тобто виробництва знання - специфічна галузь економіки, орієнтована на виробництво, розподіл і управління схемами діяльності і типізаціями досвіду індивідів. Другою фундаментальною відмінністю постсучасного суспільства, яка відрізняє її від індустріальної системи, є її принципова складність, що виявляється на всіх значущих рівнях, завдяки якій про неї можна говорити як про один з «некласичних об'єктів», невіддільних раціональному змалюванню з причин надзвичайно великого числа чинників, що визначають її стан у кожен момент часу. Причиною складності є не лише значна кількість агентів, що беруть участь в економічному процесі і впливають на нього, а й надзвичайно висока швидкість економічного процесу, яка не залишає часу для його раціонального аналізу.</p>